



ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Brně rozhodl samosoudcem Martinem Kopou ve věci

žalobce: JUDr. Ing. PhDr. Z. R., Ph.D.
X
zastoupen advokátkou Mgr. Monikou Coufalovou
Bohunická 517/55, 619 00 Brno

proti
žalované: Česká správa sociálního zabezpečení
Křížová 1292/25, 225 08 Praha 5

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 23. 9. 2024, č. j. X,

takto:

- I. Rozhodnutí žalované ze dne 23. 9. 2024, č. j. X, *se ruší* a věc se *vrací* žalované k dalšímu řízení.
- II. Žalovaná *je povinna* zaplatit žalobci náhradu nákladů řízení v celkové výši 9 281 Kč do 30 (třiceti) dnů ode dne právní moci tohoto rozsudku k rukám jeho advokátky Mgr. Moniky Coufalové.

Odůvodnění:

I. Podstata věci

1. Žalovaná nepřiznala žalobci nárok na tzv. výchovné. Podle jejího názoru *osobně nepečoval o své děti do jejich zletilosti v největším rozsahu*, jak to požaduje zákonná úprava. Závěry žalované však nemají dostatečnou oporu ve spise.

II. Skutkové okolnosti a rozhodnutí žalované

2. Žalobce podal v dubnu roku 2023 žádost o zvýšení procentní výměry starobního důchodu za vychované dítě, tedy tzv. výchovné. Jeho žádost se týkala výchovy dcery X narozené

v září roku X („dcera“). Žalovaná však svým rozhodnutím ze dne 20. 9. 2023, X („prvostupňové rozhodnutí“), zamítla žádost pro nesplnění podmínek čl. II zákona č. 323/2021 Sb. Podle tohoto ustanovení se starobní důchody přiznané před 1. 1. 2023 zvýší o 500 Kč měsíčně za každé dítě, které pojištěnec vychoval, od splátky důchodu splatné v lednu 2023, pokud splní zákonem stanovené podmínky výchovy dítěte.

3. Klíčový je čl. II bodu 3 zákona č. 323/2021 Sb., který výslovně stanoví, že výchovu téhož dítěte nelze pro účely zvýšení současně započítat více osobám. Zákon určuje, že pokud totéž dítě vychovávalo více osob, přihlíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně pečovala v největším rozsahu. Toto pravidlo platí i v případě, že u téhož dítěte již žalovaná zohlednila výchovu při stanovení důchodového věku ženy.
4. Žalovaná ve svém rozhodnutí konstatuje, že částka zvýšení za vychované dítě za výchovu dcery žalobci nenáleží, protože o dítě v rámci celého období od jeho narození do nabytí zletilosti osobně pečovala v největším rozsahu jeho matka. Na základě prohlášení žalobce má žalovaná za prokázané, že žalobce o dceru pečoval ve větším rozsahu pouze v období od června 2001 do zletilosti, což představuje kratší období než doba, po kterou o dítě pečovala ve větším rozsahu matka. Žalovaná proto došla k závěru, že žalobce nesplnil podmínku výchovy dítěte v největším rozsahu, která je nezbytná pro nárok na zvýšení starobního důchodu za vychované dítě.
5. Žalobce podal proti prvostupňovému rozhodnutí námitky. Nesouhlasil se závěrem žalované, že o dceru pečoval ve větším rozsahu pouze v období od června 2001 do zletilosti, zatímco matka o ni měla pečovat v největším rozsahu od narození. Za osobu zajišťující výchovu ve větším rozsahu se považuje ta, v jejíž kariéře se v největší míře projevovaly složky výchovy, které mohly negativně ovlivnit délku doby zaměstnání a výdělky pečující osoby. Žalobce tvrdí, že narození dítěte se nijak nedotklo kariéry matky, protože po celou dobu řádně studovala lékařskou fakultu. O dítě se podle něj starala společně s ním jeho matka, která se přestěhovala do jejich společné domácnosti.
6. Žalobce zdůrazňuje, že i přes svou pracovní aktivitu, kterou vykonával i po nocích pro finanční zabezpečení rodiny včetně jeho bývalé manželky, která byla bez příjmů a žila z jeho finančních prostředků, se plně věnoval dceři. Na péči se dále podílel jeho synovec, který u žalobce bydlel, a matka žalobce. Jeho bývalá manželka se v plném rozsahu i po narození dítěte věnovala svému kariérnímu růstu, který plynule pokračoval až do ukončení druhé atestace.
7. Na rozdíl od ní musel žalobce přerušit dálkové studium Ph.D. na právnické fakultě, protože nedokázal toto zatížení dále z časových důvodů zvládat. Žalobce si vzal svou bývalou manželku jako středoškolsky vzdělanou rehabilitační sestru a umožnil jí studovat lékařskou fakultu, kterou jí plně zabezpečil. Pro žalobce to znamenalo další vyživovanou osobu v rodině. Navíc musel zabezpečit a osobně se postarat o výchovu dcery.
8. Žalobce uvádí konkrétní příklady své péče o dceru. Za poslední rok před podáním žádosti o rozvod strávil 48 sobot a nedělí se svými nezletilými dětmi bez přítomnosti matky. Ta ani nevěděla, kde se nachází osmileté gymnázium, které tehdy dcera navštěvovala. Ani jednou školu nenavštívila, nebyla na třídní schůzce a nikterak se o dceru nestarala. Žalobce argumentuje, že nelze *a priori* uplatňovat domněnku, že matka se o dítě stará více než otec, pokud žijí ve společné domácnosti.

9. Rozhodující je podle žalobce skutečnost, že dcera při rozvodu manželství všem orgánům, ať již orgánu péče o dítě či soudům, sdělila, že chce být se žalobcem, protože matka ani nevěděla, kde má školu, a že žalobce se o ni stará. Pokud cokoliv potřebovala, musela to řešit se žalobcem. Matka se k jejím požadavkům vždy vyjádřila negativně.
10. Žalobce má za to, že splňuje i podmínku většího kariérního postižení, protože vždy upřednostňoval rodinu před svým kariérním růstem a dbal na to, aby rodina byla v plném rozsahu zabezpečena i na úkor sebe. Naopak matka upřednostňovala svůj kariérní růst tím, že odmítla přerušit lékařskou fakultu po porodu dcery a tvrdě pokračovala na úkor celé rodiny ve svém kariérním růstu. Okamžitě po dokončení lékařské fakulty pokračovala první atestací a ihned poté druhou atestací.
11. Žalobce na rozdíl od ní přerušil jakékoliv další vzdělání z důvodu časové vytíženosti péčí o rodinu a toto vzdělání si dodělával až po dovršení zletilosti dětí. Žalobce navrhuje, aby jeho námitkám bylo vyhověno a byl mu zvýšen starobní důchod o částku za vychovanou dceru.
12. Žalovaná následně v námitkovém řízení zaslala žalobci výzvu k vyjádření ve věci. Odkázala na rozsudek o rozvodu manželství, ze kterého vyplývá, že žalobce studoval v letech 1986 až 1988 v Sovětském svazu a jezdil domů jen jednou za dva měsíce. Žalovaná žádá žalobce, aby vzhledem k tomu, že důkazní břemeno spočívá na něm jako účastníkovi řízení, uvedl zejména: v jakém období v Sovětském svazu studoval, jak často v době studia jezdil domů, kdo se v této době staral o nezletilé děti a jak se o nezletilé děti staral on sám. Zároveň žalovaná vyzvala žalobce, aby na prokázání svých tvrzení předložil důkazy.
13. Ve své odpovědi na tuto výzvu žalobce na otázku o období studia v Sovětském svazu uvedl, že byl na postgraduálním dvouletém studiu od září 1986 do června 1988. Domů jezdil zhruba každých šest týdnů až dva měsíce, vždy na nejméně týdenní pobyt. Žalobce upřesnil, že tehdy šlo pouze o dceru, která se narodila v září 1987 během jeho druhého roku studia, nikoliv o obě děti. Jeho nepřítomnost v České republice od narození dítěte do ukončení studia činila celkem osm měsíců, z toho byl přibližně pětkrát doma po jednom týdnu. O dceru se hlavně starala jeho matka, která se přestěhovala z Kyjova do jejich společné domácnosti v Brně, kde zastávala kompletně domácí práce včetně péče o dceru. Bývalá žena studovala lékařskou fakultu bez přerušení a v rámci povinné docházky na výuku a domácího studia jí mnoho času nezbývalo.
14. Žalobce zdůraznil, že plně finančně zabezpečil rodinu, včetně bývalé ženy, která neměla žádné příjmy a byla závislá na jeho platu. Bývalá žena nepobírala žádné příspěvky ani stipendium. Zabezpečil přítomnost své matky, která zastávala veškeré běžné povinnosti, které běžně v rodině zabezpečuje matka. Má za to, že spolu s jeho matkou byl jejich podíl na zabezpečení rodiny výrazně větší než podíl bývalé ženy.
15. Svá tvrzení žalobce podle svých slov mohl doložit svědeckými výpověďmi rodinných příslušníků a přátel, kteří potvrdí, že jeho matka v průběhu studia bývalé manželky i částečně jeho u nich bydlela a starala se o společnou domácnost. Matka s nimi v Brně bydlela od roku 1987 až do roku 1993. Zemřela v roce 1994 ve věku 72 let. Žalobce uvádí, že mu nejde o částku 500 Kč, ale o princip, protože bývalou ženu plně finančně zabezpečoval během jejího studia na lékařské fakultě.
16. Žalovaná nicméně svým rozhodnutím ze dne 23. 9. 2024, č. j. X („rozhodnutí žalované“), zamítla námitky žalobce. Žalovaná zdůraznila, že smyslem výchovného je zmírnění statistického rozdílu mezi průměrným starobním důchodem osob pečujících o děti oproti

obecnému průměrnému starobnímu důchodu. Nejvýznamnější dopad má výchova zejména v předškolním věku a prvních letech školní docházky. Osobě, jejíž pracovní kariéru výchova ovlivnila méně nebo vůbec, nárok na výchovné nepřísluší.

17. Žalovaná zjistila, že bývalá žena žalobce nebyla zaměstnána od narození dcery do 25. 2. 1992, ale studovala lékařskou fakultu v denním studiu. Do června 1988 studoval žalobce postgraduální studium v Sovětském svazu. Podle jeho sdělení pobýval doma pětkrát po dobu jednoho týdne. Žalobce uvádí, že péči zajišťoval prostřednictvím své matky, která s nimi žila do roku 1993. Žalobce pak prakticky nepřetržitě vykonával zaměstnání či samostatnou výdělečnou činnost a získal pouze 57 dnů vyloučené doby, tj. absence v zaměstnání. Naproti tomu matka nebyla zaměstnána po dobu pěti let a získala 183 dnů vyloučené doby. Výši starobního důchodu žalobce tudíž neovlivnila péče o dítě, ale primárně skutečnost, že od listopadu 1993 byl osobou samostatně výdělečně činnou. Výše starobního důchodu odpovídá výši odvedeného pojistného, které se promítlo do výše jeho vyměřovacích základů.
18. Žalovaná zdůraznila, že podíl péče matky žalobce ani ostatních rodinných příslušníků nelze považovat za jeho péči o dítě. Péči o dítě také nelze ztotožňovat s finančním zabezpečením. Na základě rozsudku soudu o rozvodu manželství má žalovaná za prokázané, že od června 2001 žalobce a matka dítěte nevedou společnou domácnost a každý pečoval o jedno dítě. Žalovaná uzavřela, že od září 1987 do června 2001 o dceru převážně pečovala matka a od července 2001 do září 2005 žalobce. Šetřením se nepodařilo prokázat, že žalobce o dceru po celou dobu od narození do zletilosti pečoval v největším rozsahu.

III. Obsah žaloby

19. Žalobce namítá, že žalovaná dospěla k nesprávným skutkovým zjištěním a porušila zásadu materiální pravdy. Tvrdí, že právě on zajišťoval péči o dceru v největším rozsahu. Matka se plně věnovala studiu medicíny a budování své kariéry. Žalobce zdůrazňuje, že matka po celou dobu studia docházela na lékařskou fakultu, což vyžadovalo každodenní fyzickou přítomnost. Péči o dceru zajišťoval zejména on sám za pomoci své matky. Po rozvodu manželství v roce 2001 zůstala dcera v péči žalobce, zatímco matka se odstěhovala s druhým dítětem. S dcerou se do roku 2021 vůbec nestýkala. Soudní rozsudky potvrzují, že matka musela platit výživné na dceru, což dokládá, že dítě žilo u žalobce.
20. Žalobce argumentuje, že narození dcery nemělo negativní vliv na kariéru matky, naopak žalobce jí zajišťoval materiální i vzdělanostní zázemí a financoval její vysokoškolské studium. Matka pokračovala ve studiu bez přerušení a mohla nerušeně budovat svou kariéru. Naproti tomu péče o dceru zásadně ovlivnila kariérní růst žalobce, který musel ukončit postgraduální studium. Nebylo možné ho skloubit s pracovní činností, která byla jediným zdrojem příjmů rodiny, a výchovou dítěte.
21. Žalobce nesouhlasí s tvrzením žalované, že matka byla pět let nezaměstnaná. Po ukončení studia v roce 1992 docházela do Nemocnice Milosrdných bratří v rámci praxe financované úřadem práce a následně zde nastoupila do pracovního poměru. Období 183 dnů absence v zaměstnání nelze podle žalobce přičítat péči o dceru, ale spíše přípravě na atestace nebo pracovní neschopnosti. Část tohoto období navíc spadá do doby, kdy již dcera žila pouze s otcem po odstěhování matky.
22. Žalobce odkazuje na judikaturu Nejvyššího správního soudu, podle které osobní péče musí být soustavná a aktivní. Argumentuje, že matka nevykonávala soustavnou péči o dceru,

protože s ní po rozvodu nežila a neprojevovala o ni dostatečný zájem. Tutéž dobu péče o dítě lze podle judikatury započítat současně více osobám, což znamená, že podmínku výchovy dítěte splnil v době společné domácnosti manželů i žalobce. Žalobce zajišťoval dominantní péči o dceru v emocionální, praktické i finanční oblasti po dobu více než deseti let na úkor svého osobního a profesního života.

IV. Vyjádření žalované

23. Žalovaná zdůrazňuje účel výchovného, kterým je zmírnění statistického rozdílu mezi průměrným starobním důchodem mužů a žen způsobeného výkyvy v kariérách žen kvůli výchově dětí. Výchovné má náležet osobě, v jejíž kariéře se projevovaly složky výchovy negativně ovlivňující délku zaměstnání a výdělky, pokud tato osoba musela zajišťovat péči „na úkor“ pracovní aktivity. Nejvýznamnější dopad má výchova zejména v předškolním věku a prvních letech školní docházky. O uznání výchovy pro muže lze uvažovat především v případech, ve kterých péče matky skončila ve velmi nízkém věku dítěte nebo ve kterých dítě bylo svěřeno do výchovy otce s prokazatelně negativním vlivem na jeho kariéru.
24. Žalovaná opakuje, že žalobce od narození dcery do její zletilosti prakticky nepřetržitě vykonával zaměstnání či samostatnou výdělečnou činnost. Za celé období získal pouze 57 dnů vyloučené doby. Naproti tomu matka studovala do února 1992 a pět let nebyla zaměstnána. Následně byla v evidenci uchazečů o zaměstnání a od září 1992 pracovala v nemocnici. Po nástupu do práce vykázala 183 dnů absence v zaměstnání, což je výrazně více než žalobce.
25. Žalovaná uznává, že od června 2001 převážně pečoval o dceru žalobce, ale zdůrazňuje, že k období péče po září 2005 nelze přihlídnout, protože rozhodné období končí zletilostí. Žalovaná má za prokázané, že žalobce studoval v Sovětském svazu od září 1986 do června 1988 s asi osmiměsíční nepřítomností v domácnosti, kdy byl doma pouze pětkrát po týdně. V této době se o dceru starala především matka žalobce (babička), zatímco matka dcery studovala medicínu.
26. Žalovaná argumentuje, že matka dítěte nevykonávala pět let žádnou výdělečnou činnost za účelem péče o dceru. I po nástupu do zaměstnání absentovala výrazně častěji než žalobce. Žalovaná odmítá žalobcovo ekonomické hledisko nároku a jeho přičítání péče své matky k vlastní péči, protože péči rodinných příslušníků nelze považovat za péči samotného žalobce. Nelze ji ztotožňovat ani s finančním zabezpečením. Žalovaná uzavírá, že matka dcery s ní trávila v době jejího raného věku výrazně více času než žalobce, a proto měla vyšší podíl na výchově. I sám žalobce označil za zlomový až rok 2001, kdy dceři do zletilosti chyběly již jen čtyři roky. Od září 1987 do června 2001 o dceru tedy převážně pečovala matka dítěte, a proto trvá na svém rozhodnutí.

V. Reakce účastníků řízení na novou judikaturu Nejvyššího správního soudu

27. Po podání žaloby, dne 12. 3. 2025, Nejvyšší správní soud vydal rozsudek pod č. j. 10 Ads 271/2024-35 („rozsudek desátého senátu“), který měl dopad na věc žalobce. Soud proto dal oběma účastníkům možnost se k němu vyjádřit.
28. Žalovaná uvedla, že Nejvyšší správní soud převzal názor Krajského soudu v Brně ze dne 24. 7. 2024, č. j. 41 Ad 4/2024-34. Ten vykládá neurčitý právní pojem *osobní péče v největším rozsahu* pomocí dvou kritérií: (1) kdo o dítě v rámci celého období nezletilosti osobně pečoval ve *zjevně největším časovém rozsahu* a (2) zda u této osoby nastaly skutečnosti, pro

které zákonodárce výchovné zavedl, tedy důvody ke kompenzaci úbytku na možném výdělku či nemožnosti kariérního růstu. Podstatnou indicií má být vymezení rozsahu časového období, po které neměla osoba v důsledku péče o dítě možnost profesního uplatnění nebo byla tato možnost zjevně snížena.

29. Nejvyšší správní soud však odmítl druhou podmínku zásahu do pracovní kariéry jako nezbytnou, protože by nepřipustně zúžila okruh osob, kterým má výchovné náležet. Tato podmínka nevyplývá ze zákona ani z důvodové zprávy a mohla by vést k neúnosným situacím při dokazování. Nejvyšší správní soud uvedl, že úbytek na možném výdělku nebo omezení kariérního růstu nemůže být samostatnou podmínkou, ale jen jednou z indicií svědčících o tom, který z rodičů o dítě pečoval v největším rozsahu.
30. Žalovaná připouští, že podmínku úbytku na výdělku zákon nestanoví jako jednu ze zákonných podmínek, ale má za to, že se jedná o jedno z kritérií podstatných pro posouzení, kdo o dítě pečoval v největším rozsahu. Odkazuje přitom na důvodovou zprávu, která zdůrazňuje kompenzační charakter výchovného vzhledem k rozdílu mezi průměrnými starobními důchody mužů a žen způsobenému negativním dopadem výchovy dětí na pracovní kariéru zejména žen.
31. Žalovaná zdůrazňuje, že podmínkou pro přiznání výchovného není to, kdo byl živitelem rodiny nebo kdo zajišťoval materiální zázemí, ale kdo o dítě osobně pečoval v největším rozsahu. Péči rodinných příslušníků nelze považovat za péči samotného žalobce a nelze ji ztotožňovat s finančním zabezpečením rodiny. Žalovaná dodává, že bývalá žena žalobce podala v lednu 2025 žádost o starobní důchod a uplatnila nárok na výchovné za dceru s čestným prohlášením, že o ni pečovala v největším rozsahu, zatímco otec v menším rozsahu. Žalovaná následně navrhuje provedení důkazu svědeckou výpovědí bývalé ženy žalobce, aby se zjistilo, kdo o dceru pečoval v období od září 1992 do června 2001 v největším rozsahu.
32. **Žalobce** zdůrazňuje, že Nejvyšší správní soud nepovažuje zásah do pracovní kariéry za hlavní kritérium, ale pouze za dílčí ukazatel v rámci celkové péče o dítě. Namítá, že žalovaná nesprávně hodnotila skutečnosti týkající se studia žalobce v Sovětském svazu. Poukazuje také na to, že jeho bývalá žena studovala lékařskou fakultu bez přerušení a péči o dítě i domácnost zajišťovala matka žalobce.
33. Dále žalobce argumentuje, že žalovaná u obou rodičů nesprávně vyhodnotila absenci v zaměstnání. Žalobce jako samostatně výdělečná osoba si upravoval pracovní dobu podle potřeb rodiny a měl dostatek prostoru řešit rodinné záležitosti i v pracovní době. Proto nečerpal sociální dávky během vyloučených dob. Naproti tomu matka sice nebyla pět let výdělečně činná, ale věnovala se náročnému studiu lékařské fakulty, které vyžadovalo stejnou časovou dotaci jako zaměstnání na plný úvazek. Žalovaná podle ní nesprávně započítala do vyloučených dob matky i období, kdy dcera nežila s matkou ve společné domácnosti od července 2001 do září 2005. Celkově žalovaná neprokázala ani nezdůvodnila své tvrzení, že matka pečovala o dceru v největším rozsahu.
34. Žalobce se poté odvolává na konkrétní body rozsudku Nejvyššího správního soudu a argumentuje, že žalovaná nesprávně interpretovala právní úpravu. Podle rozsudku je třeba posuzovat celé období od narození do zletilosti dítěte, nikoli pouze raný věk, jak tvrdí žalovaná. Existence nebo neexistence vyloučených dob je pouze indicií, nikoli rozhodným faktorem. Matka nebyla nikdy na mateřské dovolené, ale plně se věnovala kariérnímu růstu na úkor péče o dceru, kterou zajišťoval žalobce se svou rodinou. Žalovaná se nevypořádala s

předloženými čestnými prohlášeními ani s nabídnutými svědeckými výpověďmi a vycházela pouze z vlastní evidence. To podle žalobce zakládá vadu rozhodnutí ve formě nepřezkoumatelnosti a porušení zásady materiální pravdy.

VI. Posouzení věci

Relevantní právní úprava

35. Výchovné je institutem, který zavedl zákon č. 323/2021 Sb., přijatý s účinností od 1. 1. 2023 na podkladě poslaneckého pozměňovacího návrhu (č. 8828, poslanec Jan Hamáček, sněmovní tisk č. 1230/1, 8. volební období Sněmovny, 2017-2021, <https://bit.ly/3YeBobp>). Upravuje ho nyní § 34a zákona o důchodovém pojištění. V případě důchodů přiznaných před 1. 1. 2023 (což je i případ žalobce) se ovšem použijí pravidla čl. II (Přechodná ustanovení) zákona č. 323/2021 Sb.
36. Podle čl. II bodu 1 zákona č. 323/2021 Sb. se starobní důchody přiznané ode dne, který spadá do období před 1. 1. 2023, *zvýší o 500 Kč měsíčně za každé dítě, které pojištěnec vychoval* od splátky důchodu splatné v lednu 2023 při splnění dále uvedených podmínek. Toto zvýšení náleží k procentní výměře starobního důchodu.
37. Podle čl. II bodu 3 zákona č. 323/2021 Sb. se podmínky výchovy dítěte pro účely přiznání výchovného posuzují u všech pojištěnců podle právních předpisů účinných ke dni, od něhož byl starobní důchod přiznán, a to *i v případě, že o dítě osobně pečoval muž*. Výchovu téhož dítěte nelze pro účely přiznání výchovného současně započítat více osobám. *Vychovávalo-li totéž dítě více osob, přiblíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně pečovala v největším rozsahu*; to platí i v případě, že u téhož dítěte byla jeho výchova zohledněna při stanovení důchodového věku ženy. Přiznání výchovného nenáleží, pokud se pojištěnec vůči dítěti dopustil jako pachatel, spolupachatel nebo účastník úmyslného trestného činu proti životu a zdraví, proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo proti rodině a dětem.
38. Podle čl. II bodu 4 zákona č. 323/2021 Sb. věty první platí, že *pokud byl důchodový věk stanoven se zohledněním vychovaných dětí, zvýší se starobní důchod o tzv. výchovné bez žádosti*; za vychované dítě se pro účely přiznání výchovného považuje dítě, k jehož výchově bylo přihlédnuto při stanovení důchodového věku. Podle čl. II bodu 5 zákona č. 323/2021 Sb. pak platí, že pokud se nepostupuje podle bodu 4 (přiznání výchovného bez žádosti), zvýší se starobní důchod o výchovné *na základě písemné žádosti* podané na předepsaném tiskopisu. V případě starobních důchodů přiznaných před 1. 1. 2023 lze žádost podat nejpozději do 31. 12. 2024.
39. Žalobci byl starobní důchod přiznán v období do 31. 12. 2022 (konkrétně to bylo od 1. 1. 2019). Naplnění podmínky výchovy dítěte se proto posuzovalo podle podmínek v § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění ve spojení s § 4 odst. 2 vyhlášky č. 284/1995 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění („vyhláška č. 284/1995 Sb.“).
40. V tomto období ženy splnily podmínku výchovy dítěte pro nárok na starobní důchod, jestliže osobně pečovaly nebo pečovaly o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu *deseti roků*. Pokud se však žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, pak splnila podmínku výchovy dítěte, jestliže osobně pečovala nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud žena před dosažením zletilosti dítěte přestala o dítě pečovat (§ 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění). Podle

§ 4 odst. 2 vyhlášky č. 284/1995 Sb. se pak podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod považovala za splněnou, pečovala-li žena o nezletilé dítě (a) od jeho narození do jeho úmrtí, pokud dítě zemřelo po dosažení šesti měsíců věku, nebo (b) aspoň poslední tři roky před dosažením věku potřebného podle zákona pro vznik nároku na starobní důchod.

41. Znění právní úpravy, která se použije při posouzení žádosti žalobce o přiznání výchovného, tedy vyžaduje pro přiznání nároku na výchovné splnění následujících podmínek:
- A1) osobní péče o dítě ve věku do dosažení jeho zletilosti alespoň po dobu deseti roků, *nebo*
 - A2) v případě ujmoutí se výchovy dítěte až po dosažení osmého roku jeho věku osobní péče o dítě alespoň po dobu pěti roků při kontinuální péči až do dosažení jeho zletilosti, *nebo*
 - A3) v případě úmrtí dítěte staršího šesti měsíců osobní péče od jeho narození do jeho úmrtí; *nebo*
 - A4) osobní péče o nezletilé dítě alespoň poslední tři roky před dosažením věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod, *a*
 - B) osobní péče *v největším rozsahu*, pokud dítě (od narození po dosažení zletilosti) vychovávalo více osob (obecný výklad tohoto kritéria soud pro přehlednost přibližuje níže v části c.), *a*
 - C) skutečnost, že se žadatel vůči dítěti nedopustil úmyslného trestného činu proti životu a zdraví, proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo proti rodině a dětem.
42. Žalobci by tedy vznikl nárok na výchovné při současném naplnění podmínek A (ve variantě 1 až 4), B) a C). Ve vztahu ke každému vychovanému dítěti je přitom nutné posoudit splnění podmínek zvlášť. Pokud by podmínka výchovy dítěte pro nárok na starobní důchod ve smyslu podmínky A (ve variantě 1 až 4) byla splněna pouze u jedné osoby, naplnění podmínky B) a C) se již u ní zkoumat nebude.
43. Jak plyne z rozsudku desátého senátu, pojem osobní péče v největším rozsahu je třeba vykládat v tom smyslu, že jde o to, kdo o dítě v rámci celého období nezletilosti osobně pečoval ve zjevně největším časovém rozsahu. Samostatnou podmínkou naopak není úbytek na možném výdělku nebo omezení kariérního růstu, jde jen jednu z indicií svědčících o tom, který z rodičů o dítě pečoval v největším rozsahu.
44. Kritérium „největšího rozsahu“ podle rozsudku desátého senátu navíc nelze posuzovat pouze mechanicky na základě délky období, v němž určitá osoba o dítě pečovala. Je nezbytné zkoumat konkrétní okolnosti. Zejména zda a v jakém období byla péče výlučná, jak byla intenzivní, kdo vykonával každodenní činnosti, a rovněž zda jiná osoba byla v dané době fakticky z péče vyloučena. Nejvyšší správní soud rovněž zdůrazňuje, že není přípustné dovozovat jakési obecné domněnky o tom, že v raném dětství dítěte pečovala ve větší míře matka, pokud takový závěr nestojí na konkrétních zjištěních. Ve světle těchto zásad má být rozhodnutí o přiznání výchovného výsledkem individuálního a podrobného posouzení konkrétního případu, nikoli předem daného schématu.

Závěry žalované nemají dostatečnou oporu ve správním spise

45. V posuzované věci se žalovaná omezila převážně na konstatování, že bývalá žena žalobce pečovala o dceru více v období od narození do roku 2001, což je delší období než to, které žalobce vymezil jako období své vlastní výlučné péče. Podle soudu však pochybila, pokud nezkoumala strukturu a charakter péče po jednotlivých etapách života dítěte, které lze v celém tomto příběhu spatřovat hned čtyři.
46. Mezi účastníky není sporu o tom, že žalobce pečoval o dceru více (ve 4. etapě) *od července 2001 do září 2005* a získal tak cca čtyři roky a dva měsíce rozhodné péče. Od září 1987, kdy se dcera narodila, až do června 2001 (tj. 13 let a devět měsíců) však podle žalované převažující měrou o dceru pečovala její matka. Tento závěr nicméně podle soudu nestojí na dostatečné důkazní opoře ve spise.
47. Pokud jde o *prvních devět měsíců života dcery od září 1987 do června 1988* (1. etapa), tak podle soudu minimálně platí to, že kromě pár týdnů jeho přítomnosti je nelze vůbec přičíst žalobci jako osobní péči (kritérium A v rámci výše vymezené struktury kritérií pro vznik nároku na výchovné). Studoval v té době v Sovětském svazu a péče jeho matky není podle soudu *osobní péčí*, kterou zákon v tomto směru vyžaduje. Soud v tom souhlasí se žalovanou. Stejně tak ani finanční zabezpečování rodiny není touto osobní péčí.
48. Jestliže ovšem jde o *následující tři roky a osm měsíců od června 1988 do února 1992* (2. etapa), po které již žalobce byl zpět a pracoval, zatímco jeho manželka dokončovala studium medicíny, tak tam podle soudu situace zůstává sporná. Žalovaná poněkud zjednodušeně předpokládá, že matka měla během studia více prostoru na péči než zaměstnaný žalobce. Je ovšem obecně známou skutečností, že toto studium bývá časově velmi náročné. Soudu se proto jeví jako pádné námitky žalobce, že by se toto období mohlo přičíst i jemu. Respektive přesněji řečeno podle obsahu spisu nelze vyloučit, že ve větším rozsahu i přes své zaměstnání pečoval o dceru on. Další možnou eventualitou je i to, že šlo o období, po které sice oba osobně pečovaly o dceru (kritérium A1), ale osobní péče žádného z nich nebyla převažující a neměla by se tedy počítat do doby péče největšího rozsahu (kritérium B).
49. Následuje období *zhruba devíti let a čtyř měsíců od února 1992 do června 2001* (3. etapa), během kterého oba rodiče pracovali. Žalobce byl od listopadu 1993 osobou samostatně výdělečně činnou. Matka dcery byla po ukončení studií v únoru od června do srpna 1992 v evidenci uchazečů o zaměstnání. Pak pracovala v Nemocnici Milosrdných bratří. Žalovaná dospěla k závěru, že její péče v tomto období také byla převažující. Jejím stěžejním argumentem bylo, že žalobce prakticky nepřetržitě vykonával zaměstnání či samostatnou výdělečnou činnost a získal pouze 57 dnů vyloučené doby (naproti tomu matka po 5 letech bez zaměstnání v předchozí etapě získala v tomto období během zaměstnání 183 dnů vyloučené doby). Žalovaná výslovně uvedla, že „výše starobního důchodu účastníka řízení tudíž není ovlivněna péčí o dítě, ale primárně skutečností, že od 2. 11. 1993 (...) byl (...) osobou samostatně výdělečně činnou. Výše starobního důchodu odpovídá výši odvedeného pojistného, které se promítlo do výše jeho vyměřovacích základů.“
50. Je však třeba připomenout apel rozsudku desátého senátu, aby správní orgány i správní soudy vycházely zejména z konkrétních skutkových okolností posuzované věci. Spolu s důrazem na to, že *péči v největším rozsahu* může vykonávat i osoba, u které se péče v pracovní oblasti života nijak viditelně neprojeví. Nejvyšší správní soud tehdy právě připomenul, že se to může týkat některých podnikatelů či osob samostatně výdělečně činných. Není totiž vyloučeno, že pečující osoby dosáhnou vyššího peněžního zisku bez ohledu na to, že právě pečují o dítě. Nepřiznání výchovného v těchto případech by podle

Nejvyššího správního soudu bylo nespravedlivé. A především v rozporu se zákonem. Existence vyloučených dob pojištění, pokles příjmů či jiné zásahy do pracovní oblasti oproti obdobím, ve kterém péče poskytována nebyla, proto může představovat významnou indicii při zjišťování skutkového stavu. Jejich absenci však nelze považovat za rozhodnou překážku pro vznik nároku na výchovné. (body 34 a 36 rozsudku desátého senátu).

51. Žalovaná ovšem vyloučené doby, resp. její nižší číslo u žalobce a skutečnost, že byl osobou samostatně výdělečně činnou, brala jako překážku (příčinu) toho, aby to byl on, komu přiřkne výchovné za dceru (viz citace výše v bodě 49). Žalobce navíc opět nabízí hypoteticky možné vysvětlení vyloučené doby u matky – že spíše než o péči o dceru mohlo jít o čas strávený přípravou na atestace nebo v pracovní neschopnosti. Podle soudu tedy opět pro závěr žalované, že i v tomto období převažovala osobní péče matky, správní spis nenabízí dostatečnou oporu, resp. nevylučuje a nedává v potřebné míře možnost soudu přezkoumat, zda to byl žalobce nebo jeho bývalá manželka, kdo vykonával převažující péči či zda opět péče obou nebyla srovnatelná. Posledně uvedené by opět znamenalo, že toto období nelze žádnému z nich započítat jako péči největšího rozsahu (kritérium B).
52. Zkoumání převažující péče v jednotlivých výše vymezených obdobích je důležité, protože pokud by se zejména nakonec ukázalo, že ve druhé a třetí výše popsané etapě života dcery nebyla péče ani jednoho z rodičů převažující (ve *zjevně největším časovém rozsahu*), tak by pak nakonec bylo pro nárok na výchovné rozhodným obdobím čtvrté etapy, kde o převažující péči žalobce není pochyb.
53. Závěry žalované tedy podle soudu jdou „příliš po povrchu“ nebo byly příliš zjednodušující (např. že pokud studovala, tak zřejmě měla více času na péči, nebo že měla více vyloučené doby, takže v té době musela zřejmě více pečovat o dceru). V dalším řízení tedy bude třeba jít hlouběji, aby se dalo určit, kdo skutečnou o dceru v době její nezletilosti pečoval *v největším rozsahu*. Bude také nutné se detailněji vypořádat s tvrzeními žalobce.
54. V té souvislosti soud ovšem připomíná, že nelze vyloučit i nutnou součinnost žalobce, kterého žalovaná bude moci vyzvat k doložení dalších tvrzení či důkazů, pokud ji ta dosavadní nepostačovala (srov. rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 18. 3. 2024, čj. 61 Ad 10/2023-34, č. 4614/2024 Sb. NSS, body 23 až 25). Nabízí se výslech dcery či bývalé manželky žalobce nebo jiných osob (např. přátel a jiných rodinných příslušníků, jak žalobce tvrdil ve správním řízení), které by mohly dnes ještě osvědčit, kdo pečoval o dceru více. Samozřejmě ale nelze vyloučit i listinné či jiné důkazní prostředky, kterou budou s to doložit rozhodnou skutečnost péče v největším rozsahu.
55. Soud z těchto důvodů nenařizoval ve věci jednání za účelem výslechu bývalé ženy žalobce, jak navrhovala žalovaná. K náležitému zjištění skutkového stavu by to nepostačovalo a potřebné hlubší dokazování by již vedlo k praktickému nahrazení činnosti žalované správním soudem.
56. Lze shrnout, že rozhodnutí žalované nemá oporu ve správním spisu. Chybí mu také bližší přezkoumatelná reakce na některá tvrzení žalobce. Jedním dechem však soud pro jistotu dodává, že žalobce ještě určitě nemá vyhráno. Soud nerozhodl, že má výchovné za péči o dceru dostat on. Podstatou tohoto rozsudku je, že soudu jednoduše není jasné, jak to tedy přesně v otázce *péče v největším rozsahu* o dceru bylo. Nemohl proto přezkoumat a posoudit, kdo z rodičů tuto převažující péči opravdu vykonával. Žalovaná se tedy bude muset k této věci vrátit a poté rozhodnout tak, aby své závěry lépe odůvodnila a měla pro ně náležitou

oporu ve spise (a aby k případné další žalobě, pokud by opět rozhodla negativně, již bylo možné celou věc po meritorní stránce posoudit).

57. Závěrem by se nicméně soud chtěl obrátit i na žalobce, který v řízení před žalovanou uvedl, že mu nejde o samotnou částku výchovného, ale „o princip“. Když samosoudce rozhodující tuto věc studoval právnickou fakultu, tak se účastnil jedné přednášky Otakara Motejla, našeho prvního ombudsmana, ale také dřívějšího ministra spravedlnosti, soudce i předsedy Nejvyššího soudu a obhájce disidentů v minulém režimu. Říkal nám tehdy, že ho zkušenost naučila, že pokud jeho klientům „šlo o princip“ a právě ten princip byl to poslední, co bylo třeba v konkrétní věci chránit, tak to v té dané věci nikdy nestálo za to. Přineslo to v životě dotčených lidí více škody než užitku. Soud si při studiu spisu v této věci přitom opakovaně říkal, zda opravdu po lidské stránce stojí za to, se „kvůli principu“ vracet do minulosti a znovu otvírat, co se mezi žalobcem, jeho bývalou manželkou i jejich dcerou dělo před skoro čtvrtstoletím, nebo dokonce skoro 40 lety.

VII. Závěr a náklady řízení

58. Soud z výše uvedených důvodů bez jednání zrušil rozhodnutí žalované a věc jí vrátil k dalšímu řízení [§ 76 odst. 1 písm. a) a b) soudního řádu správního]. Žalovanou v dalším řízení váže závazný právní názor soudu (§ 78 odst. 5 soudního řádu správního).
59. O náhradě nákladů řízení soud rozhodl podle § 60 soudního řádu správního. Úspěšnému žalobci vzniklo právo na náhradu nákladů řízení. Výrokem II. tohoto rozsudku soud uložil žalované povinnost zaplatit žalobci do tří dnů od právní moci rozsudku náhradu nákladů řízení o žalobě v celkové výši 9 281 Kč k rukám jeho zástupkyně.
60. Zástupkyně žalobce totiž učinila tři úkony právní služby: převzetí a příprava zastoupení, podání žaloby a vyjádření k věci na výzvu soudu [§ 11 odst. 1 písm. a) a d) advokátního tarifu].
61. Podle přechodného ustanovení čl. II vyhlášky č. 258/2024 Sb., kterou se mění advokátní tarif za právní služby poskytnuté přede dnem nabytí účinnosti této vyhlášky přísluší advokátovi odměna podle advokátního tarifu ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti této vyhlášky. To v této věci dopadá na převzetí věci a podání žaloby. Za každý z nich zástupci žalobce náleží po 1 000 Kč [tarifní hodnota jednoho úkonu totiž v tomto případě přede dnem účinnosti vyhlášky č. 258/2024 Sb. činila v souladu s § 9 odst. 2 advokátního tarifu 5 000 Kč a podle § 7 bodu 3 tak sazba mimosmluvní odměny činila právě 1 000 Kč za jeden úkon právní služby]. K tomu je třeba připočíst celkově dva režijní paušály po 300 Kč (§ 13 odst. 4 advokátního tarifu ve znění přede dnem účinnosti vyhlášky č. 258/2024 Sb.). Celkově tedy 2 600 Kč.
62. Vyjádření k věci na výzvu soudu však zástupkyně žalobce učinila v březnu 2025, tedy po účinnosti vyhlášky č. 258/2024 Sb. Advokátní tarif po této novelizaci již nesnižuje sazba odměny pro věci sociálního zabezpečení. Podle nynějšího znění § 9 odst. 5 advokátního tarifu se totiž za tarifní hodnotu ve věcech žalob, kasačních stížností a dalších právních věcí projednávaných podle soudního řádu správního považuje částka 88 000 Kč. Podle § 7 odst. 5 advokátního tarifu pak sazba mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby z tarifní hodnoty přes 10 000 Kč do 200 000 Kč činí 1 500 Kč a 40 Kč za každých započatých 1 000 Kč, o které hodnota převyšuje 10 000 Kč. Za jeden úkon právní služby ve správním

soudnictví tak náleží nově 4 620 Kč. Režijní paušál pak podle § 13 odst. 4 advokátního tarifu nyní činí 450 Kč. Za dané vyjádření tedy náleží 5 070 Kč.

63. Advokátní kancelář, jejíž je zástupkyně žalobce společnicí, je navíc plátkyní DPH, které je tak třeba k její odměně přičíst. V této věci činí po zaokrouhlení 1 611 Kč.
64. Celková částky odměny zástupkyně žalobce tak dělá 9 281 Kč. Žalovaná má povinnost ji k rukám zástupkyně žalobce uhradit do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku lze ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení podat kasační stížnost u Nejvyššího správního soudu. *Nejvyšší správní soud kasační stížnost proti tomuto rozsudku odmítne pro nepřijatelnost, pokud nebude svým významem podstatně přesahovat vlastní zájmy stěžovatele.* V řízení o kasační stížnosti musí stěžovatele zastupovat advokát. To neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Brno 19. června 2025

Martin Kopa, v. r.
samosoudce